

Kes peaks teostama kohalikku võimu?

Õiguslik vaade kandideerija ja volikogu liikme elukoha küsimusele

Mariliis Timmermann
vandeadvokaat

10. aprill 2025

Olulisemad normid

- PS § 156 volikokku kandideerija ega volikogu liikme elukoha nõude osas tingimusi ei esita.
 - Riigikohtu praktika - KOV autonoomia teostajateks saavad olla kohalikud elanikud ise.
 - KOVVS § 5 lg 5 – kandideerimisõigus on [...] ja kelle püsiv elukoht asub hiljemalt valimisaasta 1. augustil vastavas vallas või linnas.
 - KOVVS § 5 lg 1 – hääletamisõigus on [...] ja kelle püsiv elukoht, see on elukoht, mille aadressandmed on kantud Eesti rahvastikuregistrisse, asub vastavas vallas või linnas.
 - RRS § 68 – isik on kohustatud tagama rahvastikuregistris oleva elukoha aadressi õigsuse.
- Püsiv elukoht tuleb sisustada KOVVS § 5 lõike 1 kaudu. Püsivaks elukohaks tuleb lugeda isiku elukoht rahvastikuregistri (RR) andmete järgi. RR-i andmed peavad olema õiged.

Vaidluse kronoloogia I

- 2021: Elva valla kolme kandidaadi kaebus 8 kandidaadi registreerimise otsuse peale.
- RKPSJK (2021): valimiskomisjonil on kandidaadi registreerimisel vaid formaalne kontrolliõigus.
- 2021 (veel enne valimispäeva): kaebus halduskohtule valla kohustamiseks nelja kandidaadi elukoha aadressi kannete muutmiseks.
- RKHK (2022): kaebeõigus on olemas.
- HK jättis kaebuse rahuldamata. RKK (2024) kohustas valda kontrollima isikute RR-i elukoha kannete õigsust ja kannete ebaõigsuse korral neid muutma.
- Vald kontrollis RR-i elukoha kannete õigsust. Muudatusi ei teinud.
- Kaebajad taotlesid kohtult vallale trahvi määramist kohtuotsuse täitmata jätmise eest. Kohtud keeldusid (2024).

Vaidluse kronoloogia II

- 2024 okt: vallavolikogu esitas Riigikohtule taotluse tunnistada PS-ga vastuolus olevaks õigusnormide puudumine, mille alusel saaks KOV kontrollida RR-i kantud elukohaandmete õigsust. Alternatiivselt palus volikogu, et Riigikohus tunnistaks PS-ga vastuolus olevaks õigusliku ebaselguse.
- RKPSJK (2025 veebr): KOV saab RR-i kannete õigsust kontrollida ja vajaduse korral muuta või kustutada ebaõiged andmed ka HMS üldnormide alusel.

Mida kohtulahenditest teada saime?

- Kandideerimispõhiõigus on halduskohtus kaitstav õigus.
- Isik on vaba enda tegelikku elukohta valima. RR-i esitatud andmed peavad olema tõesed.
- Eristada RR-i andmete kandmist ja RR-i juba kantud andmete kontrollimist.
- KOV-l ei ole pideva kontrolli kohustust.
- Põhjendatud kahtluse korral tuleb kontrollida andmete õigsust.
- Kui põhjendatud kahtlust ei teki, ei tohi kontrolli teostada.

Mida KOV tohib teha ja mida mitte?

- Põhjendatud kahtlus → menetluse uuendamine (HMS § 44 lg 1 p 2).
- Koguda tõendeid (HMS § 6, HMS § 38 lg 2). Tõendite vaba hindamise põhimõte.
- Ei tohi kohaldada riikliku järelevalve erimeetmeid.
- Kui selgub, et RR-s on andmed ebaõiged, tuleb ebaõigete andmete töötlemine lõpetada.

Milles on jätkuvalt probleem?

- Kandideerimisõiguse riive tekib kandidaadiks registreerimisega. See toimub hiljemalt 35. päeval enne valimispäeva (KOVVS § 37 lg 1).
- Kandidaatide registreerimisotsust võib tühistada hiljemalt 13. päeval enne valimispäeva (KOVVS § 37 lg 7).
- Kui volikogu liikme elukoht muutub, tema volitused lõpevad (KOKS § 18 lg 1 p 3). Asendusliige tuleb samast nimekirjast (KOKS § 20 lg 1, KOVVS § 69 lg 3).
- Pärast 13. päeva enne valimispäeva ei saa enam midagi teha, mis kaitseks isiku kandideerimisõigust samadel KOV valimistel.

Kuidas edasi?

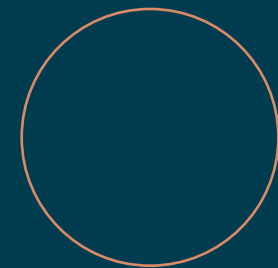
- Luua kiireloomuline kohtumenetlus analoogselt hääletamisõiguse tagamiseks loodud võimalusele vaidlustada isiku valijate nimekirja kandmata jätmist halduskohtus (KOVVS § 30 lg-d 5 ja 6).
- Uus vaidlus.
Eristada valimiskomisjonides toimuvat kandidaatide registreerimisel tehtavat kontrolli ja hilisemat kontrolli, kui esitatakse täiendavaid tõendeid.
KOVVS § 37 lg 3 p 3 – valimiskomisjon jätab registreerimata kandidaadi, kes ei vasta KOVVS § 5 lõigetes 5 ja 6 ettenähtud nõuetele. RKPSJK (2021): formaalne kontroll.
KOVVS § 37 lg 5 p 3 – valimiskomisjon tühistab kandidaadi registreerimise otsuse, kui tõendatakse, et kandidaat ei vasta KOVVS § 5 lõigetes 5 või 6 ettenähtud nõuetele.
- Esitada valimiskomisjonile taotlus kandidaadi registreerimise otsuse tühistamiseks ja tõendid, et kandidaat ei vasta KOVVS § 5 lõike 5 nõuetele ja vaidlustada keeldumist valimiskaebusega?

Viited kohtulahenditele

- Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi 28.09.2021 otsus nr 5-21-12/2.
- Riigikohtu halduskolleegiumi 21.06.2022 määrus nr 3-21-2230/16.
- Tartu Ringkonnakohtu 29.02.2024 otsus nr 3-21-2230/36.
- Tartu Halduskohtu 23.10.2024 määrus nr 3-21-2230/59.
- Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi 26.02.2025 otsus nr 5-24-29/14.

Aitäh!
Kysimusi?

Mariliis Timmermann

vandeadvokaat

+372 5625 1882

mariliis.timmermann@walless.com

EESTI

Liivalaia 36, 10132, Tallinn
Kaluri 2, 51004, Tartu

LÄTI

Sporta 11,
1013, Riia

LEEDU

Upės 23,
08128, Vilnius

walless.com